Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

2011 жыл 20-чы декабрь, геуюрге кюн. № 241 (18912)

Багъасы 3 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ ВРЕМЯ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къонакъ алыу

Сирия Къабарты-Малкъарда производствосун ачарыкъды

КъМР-де жангы производство ачыллыкъды. Аны юсюнден КъМР-ни Президентини тыш къыраллы бизнесменле бла тюбешиуюнде айтылгъанды. «Азия Фармасьютикал Индастриз» компанияны къурагъан Сиджари Абдул Насер Халид, аны болушлукъчусу Идрис Насер Халид Хусейн, «Дар Аль Иман» компанияны генеральный директору, «Фарма Интернейшенал» ООО-ну генеральный директору, дагъыда сириячы Амар Мохаммад Анас Гази Къабарты-Малкъарда ары дери да кеслерини ишлерин къурагъандыла.

Къонакъланы алгъышлай, Арсен Каноков Къабарты-Малкъарны адамлары Сирияда бола тургъан ишлеге бек тынгысыз болуп къарагъанларын айтханды. «Анда черкеслиле кёп санда жашайдыла, аны себепли Къабарты-Малкъарны халкъы ол къыралда бола тургъан ишлеге сансыз болуп къалалмайды»,-дегенди.

Сиджари Абдул Насер Халид КъМР-ни Президентине алагъа былай жарыкъ тюбегени ючюн жюрек ыразылыгъын билдиргенди, Нальчикни да бек жаратханын айтханды. «Россейни бла Къытайны рыноклары бизге шёндю артыкъда хайырлыдыла. Бу эки къырал кризисни заманында да айныгъанларын тохтатмайдыла, аны себепли инвесторла бюгюнлюкде ма алагъа артыгъыракъда уллу эс бурадыла»,-деп чертгенди ол.

Тыш къыраллы бизнесменле Къабарты-Малкъарда дарманла, ол санда инсулин, ракга къажау препаратла да чыгъарыучу производство ачар мурат бла келгендиле. Ала аллай производстволарын Европаны бир къауум къыралында да къурагъандыла. Энди Россейге стратегия партнёргъача къарайбыла.

Арсен Каноковха производство къаллай боллугъун слайдлада кёргюзтгендиле. Президент сириячыланы Къабарты-Малкъар бла бирге ишлерге сюйгенлерине бек ыразы болгъанын билдиргенди эмда бу проектге къолундан келгенича болушуругъуна ышандыргъанды. Аны бла бирге ол чыгъарыллыкъ продукцияны качествосуна бла багъасына да эс бургъанды. «Дарманла бийик качестволу, багъалары уа учузуракъ болсала сюебиз»,-дегенди ол. Республиканы башчысы къонакъланы Къабарты-Малкъаргъа салыннган ахча алагъа къатлап къайтырыгъына ышандыргъанды.

Залина ШОКАРОВА,
КъМР-ни Президентини бла Правительствосуну пресс-службасыны башчысы.

ТЮБЕШИУ

Полпред къазакъланы республиканы жамауат жашаууна тири къатышыргъа чакъыргъанды

РФ-ни Президентини Север-Кавказ федеральный округда толу эркинликли келечиси Александр Хлопонин, билдиргенибизча, озгъан орта кюн Прохладна эм Май районлада жашагъан къазакъла бла тюбешгенди. Майскеде «Севкаврентген-Д» заводда болгъан кенгешде сёз аланы харкюнлюк жарсыуларыны юсюнден баргъанды. Анга КъМР-ни башчысы Арсен Каноков да къатышханды.

Терк-Малка къазакъ округну атаманы Николай Любуня билдиргенича, бюгюнлюкде республикада 15 къазакъ общество бардыла. Битеу да бирге 10 минг къазакъ жашайдыла, аладан юч минги къырал реестрге киргендиле. Ол айтханыча, ала асламында жамауат къоркъуусузлукъну жалчытыугъа къатышдырыладыла, сёз ючюн, 4-чю декабрьде РФ-ни Къырал Думасына депутатланы айырыуда ала право низамны жалчытхандыла.

Николай Любуня жаш адамланы окъутууда, аланы патриот ниетлеге, миллет келишиулюкге юйретиуде жетишимлени юслеринден да айтханды. Эки районда да кадет классла, эл мюлк техникумда кадет корпус ачылгъандыла, Октябрьское элде уа кадет школ барды, анда къазакъла бла бирге башха миллетлени келечилери да окъуйдула. «Биз кесибизни айырыргъа сюймейбиз, сабийлени башха халкълагъа хурмет этерге юйретебиз», - дегенди.

КъМР-ни келечилери «Казачьему роду нет переводу» деген эришиулеге, къазакъ жырланы халкъла аралы фестивалына дайым да къатышадыла. «Хар станицада да кесибизни тепсеу эм жыр ансамбльлерибиз бардыла. Бизни культурабызны сакълау миллет къоркъуусузлукъну вопрослары бла тенг этерге боллукъду», - дегенди.

Атаман къазакъланы жарсыуларын тамамлауда КъМР-ни башчысыны, респубиканы власть органларыны жанындан тутхучлулукъ, болушлукъ тапханларын энчи белгилегенди. Ол жууукъ заманда къазакъла жамауат къоркъуусузлукъну сакълаугъа къатышыргъа эркинлик берген федеральный законнга къол салынырыгъын да билдиргенди. «Ол а ишсизликни кетерирге себеплик этерикди, биз урунургъа хазырбыз», - дегенди.

Полпред бирледен болушлукъ сакълап туруу къазакъланы бетлерине ушамагъанын чертгенди. «Жерде урунургъа керекди, сабийлени да анга юйретирге тийишлиди», - дегенди эмда жер бла жалчытыу не халда болгъанын билирге сюйгенди.

Николай Любуня айтханыча, жер юлюшле берилгендиле. «Котляревская станицада минг гектардан артыкъ, Май эм Прохладна районлада да 35 эм 40 гектар жер бёлюннгенди, Прохладный шахарда уа биз рынок ачханбыз», - дегенди.

Александр Хлопонин жер хар кимни къолуна угъай, округга саулай берилирге тийишли болгъанын айтханды. «Алыкъа тийишли амалланы юслеринден айтыргъа эрттеди, алай мадарла жарашдырсакъ, регионланы башчыларына жер юлюшлени къазакъ округга бериуню юсюнден предложение этерикбиз. Техника сатып алырча къырал кредитле алыргъа, продукцияны сатаргъа да болушурукъбуз», – дегенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жангы жылгъа хазырлана

Ёлка базарла

Нальчик шахарны жер-жерли администрациясы Жангы жылгъа назы терекле сатыллыкъ жерлени белгилегенди. Аланы 15-31-чи декабрьде Абхазия майданда, Неделина, Шогенов, Калинин атлы орамланы майданларында, «Стрелка» базарны, «Кавказ», «Нальчик», «Юго-Западный» сатыу-алыу араланы тийрелеринде алыргъа боллукъду.

Анна ДЕМИДОВА.
Нальчик шахарны жер-жерли администрациясы пресс-службасы.

Сыйыннгылы программа

КъМР-ни Культура фонду анда ишлеп тургъан миллет – культура арала бла дайым да тюрлю-тюрлю мероприятияла бардыргъанлай турады. Ала бусагъатда Жангы жылны белгилерге хазырланадыла. Андан бизге билдиргенлерине кёре, «Единая Россия» жамауат партия байрамны белгилерге ахча болушлукъ этерикди. Культура арала уа Къурарыкъ тюбешиулерини, планлары бла шагъырейлене нирикдиле.

Жангы жылны уа «Новое лицо» деген халкъла аралы лиганы концерти бла башларыкъдыла. Аны таматасы Татьяна Соломонова ол кюн ары тюрлю –тюрлю миллетлени келечилеринден къуралгъан юйюрлени чакъырып, аланы сабийлери уа байрам программа кёргюзтюрюкдюле, дейди.

Анга къатышырыкъ жаш артистлени санларында, Искусстволаны школунда окъуп, Шимал Кавказ даражалы бардырылгъан суратлау искусствода, жыр, тепсеу эришиуледе хорлагъанла бардыла. Сочиден «Волна фантазии» деген халкъла аралы конкурсдан хорлам бла къайтханла да кеслерини номерлерин саугъа этерикдиле. Байрам ингир а январьны аллында боллукъду. Фонд ары къарауучуланы да чакъырады.

Бизни корр.

Эм игилени сайларыкъдыла

Черек районну жер-жерли администрациясыны культура бёлюмю хазырлагъан планнга кёре, анда билим бериу учреждениялада окъуучулагъа деп Жангы жылгъа утренникле бардырыллыкъдыла. Культура юйде къолайлары аз болгъан, кёп сабийли юйюрледен жашчыкълагъа бла къызчыкълагъа муниципалитетден саугъала бериллик диле.

Байрамны кезиуюнде оюнла къураллыкъдыла. Эм иги тепсегенлени, назму окъугъанланы, жырлагъанланы сайларыкъдыла. Жаш артистле ёз фахмуларын кёргюзтюрюкдюле. 28-чи декабрьде сюйгенле шашка турнирге да къатышаллыкъдыла.

БЁЗЮЛАНЫ Залина.
Черек районну жер-жерли администрациясыны пресс-службасы.

Чомартны - къолу берекет

Жылны ичинде КъМР-ни Сабий фонду, тюрлю –тюрлю жандауурлукъ ишле бла кюрешип, бусагъатда уа Жангы жылны белгилерге хазырланады. Республикалы СМИ-ле билдирген эдиле бизден Къытайгъа бир къауум сакъат сабий кетип тургъанын. Анда къыйын операцияла бардырылып, аладан онусу къайтханды. Къалгъанладан бир кесеги уа январьны ахырында келликди.

Фондну таматасы Светлана Умова айтханнга кёре, аладан бир-бирле кеслери алларына сёлешип, жюрюп да башлагъандыла. Жарсыугъа, сабийлени бирлерине 3-4, башхаларына уа 8-9 операция керек боллукъду. Насыпха, къыяулу, балалагъа болушургъа сюйгенле аз тюйюлдюле. Ала, фонд бла байламлыкъ жюрютюп, ахча болушлукъ этгенлей турадыла.

Кёп сабийли юйюрлеге Жангы жылны жарыкъ тюберге болушханла да бардыла. Алагъа барып, байрамны бютюнда жарыкъ этерге излейдиле фондда ишлегенле. Къытайдан къайтханланы уа аналары, аталары бла бирге ары чакъырлыкъдыла.

- Жашаугъа энди кёз ача башлагъан адамлагъа, аланы ата - аналарына, аммаларына да башхала бла тюбешиуле бек керекдиле, ол заманда ала дуниада жангыз кеслери къалмагъанларына тюшюнюрюкдюле. Биз онбеш жыл ишлейбиз да, ол заманны ичинде ахшы шуёхла тапханбыз. Бек ыразыбыз сакъат сабийлеге, кёп сабийли юйюрлеге да болушханлагъа,-дейди Светлана Абдуловна.

Ала бютюнда ыразыдыла ахча бергенле ол сабийле бла кеслери да тюбешселе. Фонд ахчаны неге кетгенин спонсорларына билдирмей къоймайды. Жылны ичинде уа кёп юйюрлеге газ тартыргъа, ийнек алыргъа да болушадыла.

-Бизге артыкъда кёл этдирип тургъан бир зат барды: ол ахча болушлукъ этгенле сабийле бла тюбешселе, аладан кем къууанмайдыла. Кеслерини жандауурлукъ, сууап ишлерин толу сезедиле,- деп къошады фондну таматасы.

Бизни корр.

КЪУУАНЧЛЫ ИШ

Айтекланы тукъумгъа - юч эгиз

Бу кюнледе Чегем шахарда жашагъан Айтекланы Иссаны жашы Абукашны бла Конакъланы Мухтарны къызы Мариямны юйюрлерине къошулгъанды. Ананы, эгизчиклени да халлары игиди. Жашчыкъладан бирини ауурлугъу 2 килограмм 630 граммды, башхасы андан 150 граммгъа азды, къызчыкъ да 2 килограмм 440 грамм тартады.

Мариям эгиз сабийлени биринчи кере тапмайды. Аны эки къызчыгъына -Танзилягъа бла да Абрегова.

Сабийле тууучу юйню таматасы Ирина Маремкулова уа бир жолгъа юч эгиз бизни больницада эртгеден бери да туумагъан эди деп, къууанынганын жашырмайды. «Ала башха къагъанакъладан гитче да,къарыусуз да болгъанлыкъгъа, саулукълары аман тюйюлдю, тиричикледиле,иги ашайдыла. Аланы керекли мардагъа келтирир ючюн деп, бизде битеу онгла,тийишли

Фаридагъа- тогъузушар жыл болады. Тунгучха уа - Жамилягъа уа он жыл толгъанды.

-Сабийле туугъунчу окъуна, биз аланы аналарын больницада юч ыйыкъ тутханбыз,аны кёз аллыбыздан кетермегенбиз. Къыйналгъан эсе да, ахырына дери да къылыкъ этмей, кесин тап жюрютгенди. Балачыкъла юч болгъанлары себепли аланы операция этип алгъанбыз. Ала тап халдадыла,-дегенди бизге Мариямны бакъгъан врачы Аси- аппаратура, оборудование да бардыла»,-дегенди ол.

Келе тургъан Жангы жылны аллында республикабызда юч эгиз сабий туугъанын эшитгенлей, КъМР-ни урунуу эмда социальный айнытыу министри Тюбейланы Альберт анагъа, аны балачыкъларына да болушлукъ этерге буйрукъ бергенди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратны автор алгъанды.

Пресс-конференция

Элбрусда жашау орунуна келеди

Озгъан онбир айны ичинде Элбрус районда контртеррорист низам кийирилип тургъанды. Ол кезиуде Минги тауну тийресинде туристле келмей, солуу базала, къонакъ юйле, канат жолла бош эдиле. Чегетде бла Азауда лыжала эмда сноубордла бла учханла да жокъну орунунда эдиле. Ол а районну баш эллеринде жашагъанлагъа, жыл сайын ары келип учханлагъа, солугъанлагъа да бек тапсыз эди.

18-чи декабрьде уа мында турист кезиу ачылгъанды. Ол къууанчлы ишге атап «Эльбрус» пансионатны жыйылыула бардырылыучу залында пресс-конференция болгъанды. Журналистле бла районну администрациясыны башчысы Малкъарланы Аслан, Элбрус посёлканы администрациясыны башчысы Курданланы Узеир, районну прокурору Артур Багов, полицияны начальниги Батталаны Муслим, «Элбрусну курортлары» ачыкъ акционер обществону директору Хаджиланы Ахмат, энчи иели «Сармат» охранный предприятияны директору Борис Мельянов, Минги тауну тийресиндеги отельлени эмда къонакъ юй комплекслени, кафелени иелери, предпринимательле да тюбешгендиле.

Пресс-конференцияда сёз турист объектлени эмда солургъа келгенлени къоркъуусузлукъларын жалчытыуну, къонакъ юйле, солуу базала, канат жолла лыжала бла учуучу кезиуге къалай хазырланнганларыны, предпринимательлени энчи иели охранный предприятияла бла бирге ишлеулерини, «Сармат» охранный предприятияны Минги тауну тийресинде ишлетип башлауну, Элбрус эм Терс-Къол эллени ичинде полицияны опорный пунктларын ачыуну юсюнден баргъанды. Малкъарланы Аслан туристлеге тийишлисича тюбеу эмда аланы къоркъуусузлукъларын жалчытыу жаны бла энчи комиссия ишлегенин билдиргенди. Андан сора да, ол къонакъ юйледе, кафеледе, отельледе ишлегенле келгенлеге тюберге хаппа-хазыр болгъанларын да эсгертгенди.

«Къонакъланы къоркъуусузлукъларын алыкъа кеси кючюбюз бла сакъларгъа кюрешебиз, алай 20-чы декабрьден башлап аны охранный предприятие тамамларыкъды. Алгъын канат жоллада болгъан ишни юсюнден кнопканы басып билдирип тургъан эселе, энди жолну узунуна къалауурла салынырыкъдыла, къонакъ юйледе, кафеледе, адамла аслам жыйылгъан башха жерледе видеокамерала сексен беш процентге орнатылгъандыла. Жылны ахырына дери ала хар жерде да тохташдырыллыкъдыла»,-дегенди.

Ол мадарла Минги тауну тийресинде жангыдыла. Район башчы айтханнга кёре,бусагъатда энчи иели охранный предприятие бла келишим этиле турады. Бу эки-юч кюнде ол да хазыр боллукъду.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Мурдарлыкъ

Окъ жараларындан ёлгенди

Къабарты-Малкъарны право низамны сакълаучу органлары Хасанияда 17-чи декабрьде ингирде сагъат 8-де РФ-ни МВД-сыны Север-Кавказ федеральный округда Баш управлениясыны «Э» арасыны ючюнчю бёлюмюню начальнигини орунбасары полицияны подполковниги Солтанланы Вадимге чабыууллукъ этгенлени къайда болгъанларын тохташдырыу эм аланы тутуу жаны бла ишле къолгъа алыннгандыла.

Офицер окъ жараларындан ёлгенди. КъМР-де ич ишлени министрини буйругъу бла Нальчикде «Вулкан - 3» план кийирилгенди.

Следствие-оператив къауум ишлейди, деп билдиреди КъМР-де МВД-ны пресс-службасы. Алгъадан этилген оюмгъа кёре, бандитле экеулен болгъандыла, аланы керохларыны образеци белгисизди. 9 миллиметр калибрли юч патрон табылгъанды.

Жазылыу-2012

Заман кетип барады

Сыйлы жамауат!

Миллет газетибизге жазылыу бошалыргъа бек аз заман къалгъанды. Сиз алыкъа бу магъаналы жумушну тамамларгъа жетишалмай тура эсегиз, бир амал табыгъыз да, почтагъа атланыгъыз.

Жангы 2012 жылда да сизни бла сау-эсен тюбеширбиз деп ышанабыз.

«Заман» газетни редколлегиясы.

Бизни индексибиз - 51532

Бек баш мадар-профилактика бла тазалыкъдыла 2 бет

Уллу хореографны жарыкъ ызы 3 бет

Ата журтну батыр лячини 3 бет

«Хорлам - ол тохтамай къыйын салыуну излеген жараууладыла» 4 бет

Полпред къазакъланы республиканы политика жашаууна тири къатышыргъа чакъыргъанды

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Арсен Каноков ол жаны бла болушлуъ этерге хазыр болгъанын белгилегенди. «Жерни иеликге алыргъа сюе эсегиз, аны юсюнден сагъыш этербиз. Къазакъла коллектив мюлк къурайбыз деселе, ол предложенияны да тинтирикбиз», - дегенди. Дагъыда Президент не жаны бла тутхучлулукъ этеригин да белгилегенди, ол санда христиан килисаланы ишлетиуде да.

Терк-Малка къазакъ округну атаманыны болушлукъчусу Евгений Урядов а обществоланы уставларын прокуратура эсепге алыргъа унамагъанына жарсыгъанды. Ала «къырал реестрге 18 жылы толгъан православный динни тутхан жаш адам кирирге боллукъду» деген сёзлени кетеригиз деп тохтагъандыла. Дагъыда ол демография проблеманы да кётюргенди. Аны осалгъа кетгенин жаш адамла иш излеп тышына кетгенлеринде кёреди. Андан къутулур ючюн а, алгъын болгъан эл мюлк предприятияланы жангыртыргъа, алагъа къырал болушлукъ этерге тийишлиди.

Александр Хлопонин демография болумгъа энчи эс бургъанды. Ол къазакъ юйюрде бек аздан бешишер сабий болургъа керекди, дегенди. Миграция уллу болгъанында уа ол уллу хата кёрмейди. «Адам ишни ызындан баргъаны жашауну жоругъуду. Бюгюнлюкде сейир проектле кёпдюле, алагъа къатышыргъа керекди, жаланда бир кесек замандан туугъан журтугъузгъа къайтыргъа борчлусуз», - дегенди. Александр Геннадиевич къазакъланы окъуугъа жиберирге, аланы республиканы экономикасына специалистле хазырлау жаны бла программалагъа къошаргъа кереклисин да айтханды.

Полпред билдиргенича, келир жыл март айда РФ-ни президентин айырыуладан сора СКФО-да полпредствода къазакъланы ишлери жаны бла энчи структура кийирилликди. Ол дагъыда къазакъланы тири болургъа, жамауат эм политика жашаугъа къатышыргъа чакъыргъанды. «Жер-жерли самоуправление советлеге, республиканы законла жарашдырыучу органына айырылыргъа керекди, жаш тёлю организацияла къураргъа тийишлиди», - дегенди.

Жыйылыуда башха вопросла да кётюрюлгендиле. Жыйылыугъа Пятигорскени эм Черкесскени епископу Феофилакт, Прохладный шахарны эм Май районну администрацияларыны башчылары Юлия Пархоменко эм Анатолий Атаманенко эм башхала къатышхандыла.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

ЖЫЙЫЛЫУ

Исламны бла христиан динни араларында байламлыкъла къураргъа

Бу кюнледе Ессентукиде РФ-ни Президентини Север-Кавказ федеральный округда толу эркинликли келечиси Александр Хлопонинни резиденциясында христиан килисаланы башчылары бла тюбешиу болгъанды. Аны юсюнден бизге полпредствону ич политика жаны бла департаментинден билдиргендиле.

Жыйылыуну ача, Александр Хлопонин дин къуллукъчуланы жаш тёлюню юйретиуде, Шимал Кавказда мамырлыкъны жалчытыуда, радикализмге къажау кюрешде магъанасыны юсюнден айтханды. Полпред алгъаракъда Чечен Республикада болгъанын эсгертгенди. Ол оюм этгенден, православный дин жанлыла аз жашагъан регионлагъа церковь энчи эс бурургъа керекди. «Мен Наурский районда болгъанма, анда къаугъа болгъаныны юсюнден жукъ да эсгертмейди. Бюгюнлюкде анда уллу килиса ишлене турады. Ахча Ахмад Кадыровну фондундан бёлюннгенди, къурулушчуланы асламы уа муслийманладыла. Къазакъла уа анга ахырда къатышмайдыла. Ол а, мен оюм этгенден, тюз тюйюлдю», - дегенди.

Владикавказны эм Махачкъаланы епархиясыны архиепископу Зосима полпредни сёзлерине эс бурургъа айтханды. Ол Чеченде христиан динни келечилери республиканы башчысы Рамзан Кадыров бла хайырлы байламлыкъла къурагъанларын энчи белгилегенди. Архиепископ Кавказда муслийманла бла христианлыла бир бирлерин ангыларгъа керек болгъанларын чертгенди. «Бизни жаш адамларыбыз исламны юсюнден жукъ да билмейдиле, муслийманла да христиан динни жорукъларындан хапарлы тюйюлдюле. Бизни арабызда уа бирчалыкъла бек кёпдюле. Алай алыкъа байламлыкъла къуралмагъандыла. Муслийманла бизни къарындашларыбыздыла», - дегенди Зосима.

Ставрополь эм Невинномысск епархияда болгъан проблемаланы юслеринден епископ Кирилл билдиргенди. Ол Ставрополь крайда наркотиклени хайырланнганланы реабилитациясын этген жети ара болгъанын айтханды. Алада кеслерине бакъдыргъанланы 50-60 проценти сау боладыла. Болсада бу аралагъа къыралны жанындан бир тюрлю болушлукъ этилмейди, ала бакъгъан амалла медицина тёрелеге келишмейдиле деп. Алай наркоманлагъа бакъгъан больницалада уа сау болуп чыкъгъанла алай кёп тюйюлдюле, дегенди. Кирилл аны епархиясында муслийманланы бла христианланы араларында байламлыкъла жалчытыу жаны бла уллу иш бардырылгъанын чертгенди. Быйыл жазда Ставрополь крайда православный-муслийман лагерь тёртюнчю кере ачылгъанды.

Владыка терк къазакъланы проблемаларыны юсюнден да айтханды. Ол оюм этгенден, жаш адамлагъа жангы окъуу структурала жарашдырыргъа тийишлиди. Алай окъуу юйле Будённовск эм Невинномысск шахарлада бардыла. Иги башламчылыкъладан бири уа, тыш къыралладан келгенлени орус тилге окъутуу класс ачылгъаныды. Анда окъургъа сюйгенлени саны классха окъуна сыйынмайдыла, дегенди.

Пятигорскени эм Черкесскни епископу Феофилактны сёзлери уа, биринчиден, жыйылгъанлагъа сейир кёрюннгендиле. «Биз жыйылыуну аллында кенгешгенбиз да, школлада динни окъутууну кийирирге ахырда жарамайды деген оюмгъа келгенбиз. Аллай дерсле бирде уязгъа, насийхат сёзге ушап къаладыла, аллай ишни уа школда бардырыргъа жарамайды», - дегенди. «Жамауат светский болургъа керекди, аны Конституция да излейди», - деп къошулгъанды аны сёзлерине Зосима.

- Дин бла байламлы сыйлы жерлени жангыртыргъа керекбиз. Аланы кёребиз деп, бизге, Кавказгъа, Россейни битеу жерлеринден да адамла келликдиле. Дин бла байламлы туризмни айнытыргъа керекди. Шимал Кавказгъа христиан дин а минг жыл мындан алгъа киргенди, - дегенди архиепископ.

Тюбешиуге къатышханла Кавказда христиан динни эсгертмелери кёп болгъанын белгилегендиле. Ол санда Къарачай-Черкеседе аланланы храмлары, Ингушетияда 10-чу ёмюрде ишленнген христиан къалала. Экинчисин а Ингушетияны башчысы Юнус-Бек Евкуров жангыртыргъа сёз бергенди. «Бери паломникле эм дунияны битеу жерлеринден да туристле сюйюп келликдиле», - деп къошулгъанды сёзге полпред.

Жыйылыуну ахырында Александр Хлопонин быллай тюбешиулени дайым да бардырыргъа кереклисин айтханды. Аланы темаларына кёре, ислам дин къуллукъчуланы да чакъырыргъа боллугъун белгилегенди.

Басмагъа **ТИКАЛАНЫ Фатима** жарашдыргъанды.

САУЛУКЪ САКЪЛАУ

Бек баш мадар-профилактика бла тазалыкъдыла

Быйыл декабрь айны ал кюнлеринден бери да Нальчикде ичер сууда жугъуучу ауруула бардыла деген хапар адамланы сагъайтхан эди. Тынгылы тохташдырылмагъан диагнозлагъа кёре, Саулукъ сакълауну «СПИД-ге эмда жугъуучу ауруулагъа къажау кюреш жаны бла арасы» къырал учреждениясы стационарыны инфекция бёлюмюне кёпле тюшгендиле.

Шахарда болумну юсюнден республиканы Саулукъ сакълау министерствосуну пресс-службасыны билдириулери газетледе басмаланнганлай турадыла. Алада ротавирус-къыйын чеги инфекцияны формаларындан бири, терк жугъуучу норовирус тюбегени да айтылады. Аланы юсюнден башында сагъынылгъан къырал учрежденияны таматасы, врач-психотерапевт А.Х. Шомахова бла ушакъ этгенбиз.

-Аминат Хабиловна, ротавирус деген не затды, къаллай инфекцияды ол?

-Ротавирус инфекция (ротавирус гастроэнтерит, аш орун грипп, чеги грипп)-къыйын чеги инфекцияны формаларындан бириди. Аны къозгъаучу- жукъдуруучу адамны ротавирусуду. Ол гастроэнтеритни (гастро-аш орун, энтеро-жукъа чеги) башланыуу бла аш орунну бла жукъа чегини хырыуун (слизь) аурутады. Ашарыкъланы эритиучю трактны хырыууну ауругъаны ашазыкъны жарашууна бузукълукъ этеди эмда кючлю диареяны (эрип барама деген магъанада неда ични ётюую) бла адамны чархындан суну кетиуюн кёбейтиуге келтиреди.

-Ротавирус инфекциядан кимле аурургъа боллукъдула?

-Жыл санына къарамай, ол кимге да жугъаргъа боллукъду, алай кёбюсюнде уа алты айларындан башлап биржыллыкъ сабийле ауруйдула. Ол кеси да сабий аурууугъа саналады, нек дегенде абаданланы чархлары (организмлери) ротавирусладан игирек къоруулланнгандыла. Сабий коллективледе ротавирус инфекция къыйын диареяны жаяргъа боллукъду.

-Ауруу не затдан чыгъаргъа, жайылыргъа неда жугъаргъа боллукъду?

-Ротавирусну инфекциясыны чыкъгъан жери ауругъан неда ауругъан да этмегенлей вирусу болгъан адамды. Вирус аш орун-чеги трактны хырыулу оболочкасыны клеткаларында кёбейип, адамны кири (кал) бла бирге чыгъадыла.

Абадан адамда ротавирус инфекция чегини бир кесек ауругъаны бла башланыргъа, аны себепли инфекция жукъгъан, кесини саусуз болгъанын да билмегенлей, айланып турургъа боллукъду. Кёп кезиуледе ауруу бир тюрлю симптомсуз башланады эмда баргъанлай турады. Кёбюсюнде юйюрде неда коллективде инфекция жукъгъан бар эсе, юч-беш сутканы ичинде башхала да кезиу-кезиу ауруп башлайдыла. Инфекциясы болгъан адамдан вирусну жукъмазына къючлю иммунный система болушады.

Кёп кезиуледе аурууну клиника формасы неда барыу халы энтерит эм гастро-энтерит, экинчи кере лактазный азлыкъ (лактазная недостаточность) боладыла.

-Саусузгъа къалай багъаргъа боллугъуну юсюнден айтсагъыз эди.

-Багъыуну баш мураты - инфекцияны адамны чархына жетдирген хаталарына къажау кюрешиудю: дегидратациягъа, токсикозгъа эмда ала бла байламлы жюрек-къан тамырланы, сийдик чыгъыучу системаланы бузулууларына къажау.

Багъыуда бек алгъа регидратация терапия хайырланылады, сорбентлени (активированный кёмюр) смектит диактаэдрический, аттапулгит) ичерге кереклиси да кёргюзтюледи. Тири ротавирус инфекциягъа къажау кюрешде вирусха къажау хайырлы дарманла (препаратла) жокъдула. Багъыуну кезиуюнде диетаны къаты тутаргъа керекди: сууда биширилген как ашаргъа, алма компот ичерге боллукъду. Толусунлай сау болгъунчу сютден этилген ашарыкъланы къояргъа керекди.

-Аурууну жукъдурмазгъа себеплик этерча профилактика амал а бармыды?

-Саулукъ сакълауну Битеудуния организациясы ротавирус инфекциягъа къажау профилактика халда дарман салыуну бардырыргъа кереклисин кёргюзтеди. Бу жугъуучу аурууугъа энчи профилактика этер ючюн, бусагъатда клиника сынаудан ётген эки вакцина хайырланылады- ла. Ала экиси да орально хайырланыладыла эмда къарыусузгъа айланнган сау вируслары бардыла.

Энчилиги болмагъан профилактика уа санитар-гигиена мардаланы (къолланы жууул, таза тутуу, ичерге жаланда къайнагъан сууну хайырланыу) сакълауду эмда водопроводда сууну тазалауду, анга хлор къошууду. Ротавирус инфекцияны профилактикасын бардырыуда, айтханыбызча, энчи гигиенаны –тазалыкъны мадарларын сакълагъандан, къолланы жуугъандан сора да, саусузну, башха отоугъа кетерип, кесинлей тутаргъа керекди.

Саусузну халы толусунлай игиге айланнгандан сора аурууну узакъгъа созулгъан бир тюрлю хатасы болмайды. Биринчи кере ауругъандан сора (белгилисича, сабийледе) адамны чархында тийишли иммунитет къуралады. Антител симптомну алаша болгъан абаданлада ауруу къайтарылыргъа боллукъду.

-Ротавирус инфекция жукъгъан эсе, ауруу къаллай бирге созулады?

-Ауруу башланып, тёрт-жети кюнден сора саусуз толусунлай иги болуп бошалады: «Аш орунну грипинден» ауругъандан сора тутхучлу иммунитет къалады, аны себепли бу инфекция жангыдан жугъуп, экинчи кере ауругъанла бек аз боладыла.

-Норовирусну юсюнден айтсагъыз эди, аны юсюнден да сагъынылады шёндюгю болум бла байламлы билдириуледе.

-Быйылгъы сезонда норовирус инфекцияны жайылыууну баш жолу аш-азыкъ бла угъай, контакт-юй жашау бла байламлыды. Норовирусну инкубация (билинмеген, жашырын) кезиую бир ненча сагъатдан эки суткагъа дериди. Ауруу адамны кёлю аман этип, къусарыгъы келип, суткагъа сегиз кере диарея бла башланады, чархыны температурасы бир кесек кётюрюледи, битеулю интоксикацияны симптомлары, санларыны къарыусузгъа айланнганы, этини териси тюрленнгени, бети кетип, агъаргъаны эсленедиле. Саусузну халы бир ненча кюнню ичинде игиге айланады, алай ол сау болгъандан сора бир айгъа дери андан норовирус жугъаргъа къоркъуу болгъанлай къалады.

-Сора керти да къоркъуулумуду ол алай?

-Былайда алайды деп кишини да къоркъутургъа сюймейме. Алай норовирус бек терк жукъгъанын айтыргъа керекди. Норовирус бла букъуну бек ууакъ затчыкълары окъуна аурууну къозгъаргъа боллукъдула. Вирус бек кючлю затды, терк ёлюп къалмайды. Юйде жюрютюлген, спирти болгъан жууучу затла бла сыйпап кюрешсенг да, аны къурутууну жалчыталмайдыла, ол къургъакълыкъгъа бузлатыугъа, 60 градусха дери иссиликге да чыдамлыды, жаланда хлорлары болгъан затла бла дезинфекция этилсе ёледи.

-Бу ауруу барына да бирчамы жугъады, огъесе сайлапмы?

-Норовирус инфекция жыл санлары уллуду, гитчеди деп, кишини да айырмайды. Алай ол бегирекда чархлары къарыусузгъа айланнган адамлагъа, къартлагъа бла сабийлеге къоркъуулуду. Ол хар жерде да жугъады, ауругъандан сора иммунитетни чыгъыууну юсюнден шартла белгисиздиле.

-Бармыды да амал адам андан кесин сакъларгъа?

-Барды, ол профилактикады. Аны баш мадарлары быладыла: энчи гигиенаны жорукъларын сакълау, ашардан эм аш-азыкъ хазырлардан алгъа, туалетден сора къолланы таза жууу, тахта кёгетлени бла жемишлени тынгылы обработкасы, продуктланы термически жарашдырылгъандан сора хайырланыу.

АЛИКАЛАНЫ Влидимир
жазып алгъанды.

Президиумда олтургъанла.

Элбрусда жашау орунуна келеди

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Келишим этмей бир предприниматель да къалмагъанды. Элбрус элде эмда Терс-Къолда полициячыланы опорный пунктлары къуралгъандыла. Келген туристлени медицина жумушла бла жалчытыу да тап къуралгъанды.

Малкъар улу федеральный жолланы болумларыны юсюнден да айтханды. Аланы тап халда тутар ючюн, кёп жангы техника алыннганын да билдиргенди.

Андан сора тюбешиуге къатышханла журналистлени соруууларына жууапла бергендиле. Минги тауну тийресинде къонакъ юйледе багъаланы юсюнден соруугъа жууапла бере, предприниматель Согаланы Тахир отельде бир суткагъа алыннган хакъ 900 сомдан 5 мингнге дери жетеригин айтханды. «Багъала былтырны ёлчеминде къалгъандыла. Инфляция болгъанына да къарамай, быйыл да аланы кётюрлюк тюйюлбюз. Аны къой, аланы аз-маз тюшюрюр онгла излейбиз»,-дегенди. Канат жоллада багъаланы юслеринден а Хаджиланы Ахмат билдиргенди. Азаугъа бир кере чыгъып тюшер ючюн 600 сом тёленирикди,Чегетге уа- 400 сом, Мир станциягъа лыжачыла 500 сом тёлерикдиле.

Сабийлеге, юйюрлеге да энчи солуу жерле къачан къураллыкъдыла деген соруугъа жууап эте, Курданланы Узеир ол вопросну ала юч жыл мындан алгъа кётюргенлерин эмда, аны бла да къалмай, жер табып, ишлеп да башлагъанларын, алай КТО-ну хатасындан энчи иели инвесторла ахчаларын къоратыргъа унамай тохтагъанларын да айтханды. Болсада жууукъ заманда ол иш къолгъа алыныргъына ышандыргъанды.

Журналистле бюгюнлюкде Элбрусда криминоген болумну да билирге сюйгендиле. Алагъа прокурор Артур Багов тынгылы жууап бергенди. «Кесигиз билгенликден, КТО кийирилгенине кёпле ыразы тюйюл эдиле. Болсада ол хайыр болмаса,хата келтирмегенди. Бусагъатда тышындагъы кючлени бир кесеги къалгъанды. Ала бла бирге башха службала да толу кючлери бла ишлейдиле. Бу жерледе мамырлыкъ, тынчлыкъ неден да бек керек болгъанына элбрусчула толусунлай тюшюнгеннлерине мен ишексизме, ала кеслери да тёгерекге-башха кёз-къулакъ боллукъларына ийнанама»,- дегенди ол.

Минги тауну тийресине солургъа келгенле аэропортдан, темир жол вокзалдан, автовокзалдан да къалай жетериклерин а Курданланы Узеир ангылатханды. «Биз ол жумушну бек жууаплылыдан бирине санайбыз. Бусагъатха дери аны энчи иелиле тамамлап тургъандыла. Энди уа энчи база ачаргъа муратыбыз барды. Ол кеси да хар не кереги бла жалчытылгъан база боллукъду. Транспортубуз да жетиширча барды. Медицина пунктну къатында орналлыкъды, дегенди, адамланы ары бла бери жюрютюу жангы излемлеге кёре бардырыллыкъды», - деп да къошханды.

Туристле бери аслам келип башларча уа къаллай мадарла этилгенлерин КъМР-ни жаш тёлюню ишлери жаны бла министри Султан Хажироко ангылатханды. «Реклама роликледен сора да, биз Минги тауну тийресине тышындан келген къонакъла угъай да, кесибизни жаш адамларыбыз аслам барырча этер мурат бла бир къауум проект жарашдыргъанбыз. Аланы узакъгъа созмай жашауда бардырлыкъбыз. Мен кесим да, бери келип, лыжалада, сноубордда учаргъа бек сюеме. Аны себепли билеме ол къалай зауукълукъ бергенин. Канат жоллада, къонакъ юйледе да хакъ артыкъ уллу болмагъанын, алада болум а кёп жерлеге оздурмагъанын чертирге сюеме»,- дегенди министр.

Курдан улу уа культура, спорт, дагъыда алагъа ушаш башха затланы терк-терк бардыра, саулукълу жашау халны пропагандалай турургъа керекди,деп къошханды. «Аланы барын да бирден къурай билсек, адамла бери сюйюп келе башларла. Андан сора да, бу ишни биз декабрьде угъай, ноябрь айда башламагъаныбызгъа сокъуранама. Ма ол заманда туристле бютюн, да кёп келлик эдиле», - дегенди.

Пресс-конференцияны кезиуюнде Курданланы Узеирге республикада районланы башчыларында биринчи болуп Интернетде кесини блогун ачханын эсгертип, ол неге керек болгъанын да соргъандыла. «Алай бла биз халкъгъа жууугъуракъ боллукъбуз. Андан сора да, хар бери келген адам жарсыуун, аны солуууна чырмаулукъ этген сылтауланы да эркин билдирирге боллукъду», -деп жууаплагъанды ол.

Элбрус районда коррупция бармыды, деген соруу да бар эди. Аны юсюнден мындагъылагъа соргъанларында, тёрт жюз адамдан юч жюз бла алтмышы «хау» дегендиле. Прокурор аны юсюнден бир зат билемиди? «Билеме, - дегенди ол,- хар къайдача, мында да коррупция барды. Алай биз арт заманлада эсни терроризмге, экстремизмге къажау кюрешге бургъаныбыз себепли анга артыкъ уллу магъана бермегенбиз. Энди ол да къолгъа алынырыкъды».

Пресс-конференциядан сора журналистлени Азау талагъа элтгендиле. Канат жол бла «Мир» станциягъа дери да кётюргендиле. Минги тауну тийресинде жылы эди, солургъа келгенлени да саны аз тюйюл эди. Алгъынча, алайлада хычин, шишлик ийисле чыгъа башлагъандыла, терс къолчула базарларын этедиле. Биз ол тийреге келгенлени бир къауумларына тюбеп, ушакъ этгенбиз. Ала бла сизни да шагърей этерге сюебиз.

Надежда Гуртовенко: «Мен Кисловодск шахардан келгенме. Мында бек ахшыды бек тапды хар не да. Бизни къоркъута эдиле. Алай бизге къарагъыз, халибиз иги, кёлюбюз жарыкъ, кетеригибиз окъуна да келмейди. Канат жол бла да ёрге чыкъгъанбыз. Нечик ариу таударыгъыз бардыла».

Валентина Орлова: «Бери къызым Диана, жашым Михаил бла Пятигорскеден келгенбиз. КТО бла байламлы бери жолубуз жабылып тура эди да. Ол кетерилгенлей келгенбиз. Бек тынчлыкълыды, бек тапды хар зат да. Бизге саугъала да бергендиле».

«Биз а Таганрогдан келгенбиз. Мында биринчи керебиз. Учуп, зауукълукъ тапханбыз. Мында тургъан бир ненча кюнюбюз эсибизден кетерик тюйюлдю. Къаллай иги адамла жашайдыла бу жерледе. Хар зат да учуз. Носкиле алыргъа бир кесек ахчабыз жетмей къалгъанды да, таулу тиширыу уа алайлай бергенди. Жомакълы жер... Мен быллай тамашалыкъны кёрмегенме»,-дейдиле эр бла къатын Николаевла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратланы автор алгъанды.

Кенгеш

Бирден кюч салыргъа ыразыдыла

Бу кюнледе КъМР-ни патриот клубларыны келечилери, регионну Ич ишлерини органларыны бла Ич аскерлерини, право сакълаучу органларыны, Урушну бла урунууну ветеранларыны советлери, Афганистанда уруш этген ветеранланы биригиулери да къатышып, Къабарты-Малкъарны Жамауат эм дин организацияларыны ишлери жаны бла къырал комитетини жыйылыуу болгъанды. Анда сёз сабийлени эм жаш тёлюню юйретиу системаны игилендирир ючюн бу жумушну тамамлагъан битеу структурала биригип ишлерге кереклилигини юсюнден баргъанды.

Тюбешиуню ача, комитетни башчысы Борис Паштов республикада 854 жамауат организация болгъанын билдиргенди. Жарсыугъа, ишлерин тири да, тынгылы да аладан юч жюзю бардырады. Патриот биригиуле аланы ичлериндедиле. Ёсе келген тёлюню патриот халда юйретиу бла он къырал, 198 муниципальный учреждение, онтогъуз да жамауат организация кюрешедиле. Аланы ишлерине контроль республиканы Правительствосунда бу соруула бла кюрешген ведомствола аралы координация совет этеди. Энчи целевой программала къураладыла, ол санда наркотиклеге, терроризмге бла экстремизмге къажау да, дегенди ол.

«М.Т. Калашниковну аскер-спорт союзу» деген битеуроссей жамауат патриот организацияны Къабарты-Малкъарда бёлюмюню башчысы Руслан Мацуков алада юйретиу къалай къуралгъаныны юсюнден билдиргенди. Ала кюч структурала бла къысха байламлыкъ жюрютедиле. КъМР-ни Прокуратурасы, Нальчикни Ич ишлерини управлениясы, таможня службала эм башха структурала бла келишимле этилгендиле.

Организация ишлеп башлагъанлы алай кёп заман озмагъанды. Алай жетишимле бардыла. Граждан обществону къурауда ала жаш тёлюню саулугъун игилендириуге, спорт эм аскер хазырланыуну юсю бла саулукълу жашау бардырыуну муратларын сингдириуге, Ата журтха жууаплы кёзден къараргъа юйретиуге энчи эс бёледиле.

Аны бла байламлы июль-август айлада Терк-Малка казачество бла бирге Прохладный шахарда, республикада биринчи болуп аскер-патриот лагерь къурагъан эдик, дейди Руслан Хусейнович. Анда Ставрополь эм Краснодар крайладан, Къабарты-Малкъардан бла Север Осетия-Аланиядан сабийле аскер хазырланыуну толу курсун ётгендиле.

Болсада бизни выпускниклерибизни къуллукъ этерге РФ-ни Къорууланыу министерствосу алыргъа унамайды. Къабарты-Малкъардан жаш адамланы къуллукъну жаланда ич аскерледе ётерге онглары барды. Ол себепден ала сайлагъан ишлери бла кюрешалмай къаладыла. Аны бла байламлы бусагъатда сёлешиуле бардыра турабыз, дегенди Руслан Мацуков.

РФ-ни чекледе къоркъуусузлукъну жалчытхан федеральный службасыны управлениясыны Къабарты-Малкъарда бёлюмюню келечиси Ринат Ахмедшин, тёгерекде криминальный болум амандан-аман бола баргъанын айтып, жаш адамланы заманында тюз жолгъа салыргъа кереклилигин чертгенди. Ол мурат бла ала Нальчикде, Огъары Малкъарда бла Бызынгыда, чеклеге жууукъ районлада клубла ачхандыла, управленияны тийресинде юч жылдан бери эришиуле бардырадыла.

Урван районадгъы автомобиль школну башчысы Беслан Гуляжинов, бусагъатда жаш адамланы кёбюсю аскерде къуллукъ этерге сюйгенин чертип, аланы окъутурча тийишли онгла къураргъа кереклилигин айтханды. Жаш тёлюню аскер-патриот халда юйретирге сюе эсек, ишни школдан башларгъа керекбиз, дегенди ол.

Жыйылыуну ахырында организацияланы келечилери бирге ишлерге хазырлыкъларын билдиргендиле эм жууукъ кезиуде тамамларыкъ жумушларын белгилегендиле.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

ЭСДЕ ТУТУУ

Республиканы тепсерге юйретген уста

РФ-ни халкъ артисти Улбашланы Мутайгъа быйыл 88 жыл боллукъ эди. Аладан асламысын ол тепсеу бла байламлы этгенди. Искусствогъа жолун Къабарты – Малкъарны тепсеу эм жыр ансамблинде башлап «Кабардинкада» да жетишимли болгъанды. Артда «Балкария» фольклор – этнография тепсеу ансамбльде бай сынауун жаш тёлюге, къызгъанмай, чомарт бергенди.

Огъары Малкъарны Шауурдат элинде 1923 жылда туугъан Мутай той устасы боллукъду деп, баям, кишини да эсине келген болмаз эди. Къалай керекди кимге да кесини заманына кёре жашауун салыргъа. Озгъан ёмюрню 20-чы- 30-чу жыллары республикада, культура революция къаты барып, элледе айланып, жаш фахмуланы шахаргъа келтирип, филармония, тепсеу – жыр ансамбль, театрла да къуралгъандыла. ЛУГ-да окъугъан жашла, къызла артыкъда берилип

Мутай «Балкария» бла репетицияны кезиуюнде.

эдиле жангы жашаугъа. Аланы санында эди Улбашланы Назир да - Мутайны къаршы жууугъу.

Ол Шауурдатха бир келгенинде, тойлада атын айтдырып тургъан Мутайчыкъны, жууукълары бла сёлешип, шахаргъа алып кетеди. Ол белгили тепсеучю Рахайланы Якупну къолуна тюшеди. Ансамбльни башчысы, аны сабийлигине да къарамай, сахнагъа онжыллыкъ жашчыкъ чыгъып, тепсеп башласа, бютюн сейир кёрюнюрюгюн сезип, аны бла энчи ишлейди. Айтхылыкъ тепсеучюле Аслангерий бла Магометхан Аталиковла, къобузчу Кураца Каширгова, таулу, къабартылы, къызла бла жашла бир жылны ичине ансамбльни бийик даражагъа жетдиредиле.

1934 жылда Пятигорскеде бардырылгъан Шимал Кавказны спартакиадасында коллектив биринчи жерни алады. Сора гастрольла, тюрлю-тюрлю тюбешиуле башланадыла. Москваны айтхылыкъ Уллу театрыны сахнасына да чыкъгъандыла Нальчикден баргъан артистле. Кёп кере къайтарылып айтылгъанды ол концертледен бири.

Мутай, Сталин олтуруп тургъан ложаны аллында аякъ бурунларында тохтап, пионер салют берирге керек эди. Таулу жашчыкъны гиртчилигин жаратхан къырал тамата къарс уруп башлайды, аны ызындан а битеу зал. Жаш тепсеучю, къарсла жаланда кесини фахмусуна урулгъан сунуп, импровизациягъа кетип, тепсеуюн иги да созуп, алай бошагъанды.

- Бек аламат тепсединг, алай асыры создунг, -деген режиссёргъа жашчыкъ, абызырамай, жууап къайтаргъанды:

- Къарс ура эселе, тепсерге керекди...

Бу сёзле Улбаш улунда, сабийликден сора, чынтты артист «къан» болгъанын баямлайдыла. Хар сахнагъа чыкъгъанында, битеу кючюн, къарыуун аямай, ахыр кере тепсегенча, кесин да ариу кёргюзте билген - уллу фахмуду. Мутайда ала, кертиси бла да, тамам эдиле.

Жашауу таурухха бурулгъан балетмейстер Игорь Моисеев бошдан жаратмагъан эди аны. Битеу да коллективден аны сайлап, кесини ансамблинде къояргъа сюйгенинде, республика башчыла аны унамагъандыла. Алай эки балетмейстерни араларында шуёхлугъ а ахыр кюнлеге дери юзюлмегенди.

Анга бир сейир шарт. Мен 1997 жылда Москвада окъуй эдим. Дерследен сора тенг къызым бла Арбатха тебирейбиз. Экибиз да ушакъ эте барып, «Балкария» ансамбльни къызларына жолугъуп къалабыз. Аллай тюбешиуню сакъламагъан мен, ала да, алгъа абызырасакъ да, бир кесекден, бир бирни тансыкълап, хапар сорабыз. Къызла Моисеевни юбилейине келгенлерин, битеу да уллу къыралдан жаланда шуёху Мутайны бла «Балкарияны» чакъыргъанын, концерт тюзюнлей эфирде боллугъун да айтадыла. Юйге келип (мен жырчы, ГИТИС-де вокалдан дерсле берген аламат тиширыу В.С.Мирошниченкону юйюнде тура эдим), анга къууанчымы билдиреме. Экибиз да телевизоргъа битип олтурабыз. Сахнагъа «Балкария» чыгъады. Ол, жашлагъа, къызлагъа да къарап, кёлю толуп:

- Ася, сиз, кёчгюнчюлюкню да сынап, андан сора да, быллай ансамбль къурагъан, керти да, кючлю халкъсыз, -деген эди. Концертден сора Моисеев да Мутайгъа алай айтханы сейир тюйюлмюдю?!

Алай Улбаш улуну жашауу алай чууакъ болуп турмагъанды. Уллу Ата жаурт уруш башланнганда, аны аскерге аладала. Насыпха, тепсеучюню немислиледен тазаланнган Нальчикде, культураны кётюрюрге керекди деп, артха чакъырадыла. Ызы бла кёчгюнчюлюк, учузлукъ. Ал жыллада, мындан баргъан миллетле жыйылып, тепсеу ансамбль къурайдыла, Мутай анда тепсейди. 1947 жылда аны чачадыла да, ол чурукъ тикген фабрикагъа келеди.

Анда да къолуна алгъан ишни тынгылы этгенди. Алчы ишчини сураты сыйлы къангадан кетмегенди. Аны чурукъларын ВДНХ-гъа кёрмючлеге жиберип тургъандыла. Аны жюрегинде уа жокъ эди тынчлыгъы, насыбы да. Артда ол белгили чеченли тепсеучю Махмут Эсембаев Фрунзеде къыргъыз опера эм балет театрда ишлегенине сукъланып тургъанын айтыучу эди. Учунургъа юйреннген жюрек, санла излей эдиле азатлыкъны, сахнада жашауну жаныуну.

Бир жол ары эбизелени ансамбльлери келеди да, Улбаш улу, алагъа къошулуп, гастрольлагъа кетеди. Хар баргъан шахарында ол спецпереселенец болгъаны себепли къол салдыра эди. Анга берилген заман озуп, жашны тутуп, алып кетедиле. Тутмакъгъа атып, азаплыкъ да чекдиргендиле анга. Алай гюржюлю артистле, коллегаларын къыйынлыкъда къоймай, андан чыгъаргъа болушхандыла.

Туугъан жерине къайтханда, Мутай, тепсеуден тюнгюлюп, Нальчикдеги чурукъ фабрикагъа барыргъа дей эди. Алай республиканы башчылары былай буйрукъ этедиле: «Жаланда ансамбльге! Жаланда искусствогъа! Чурукъ тикгенни унутургъа...»

Онюч жылдан сора ол сюйген ансамблине къайтады. Бир къауум жылдан анга «Кабардинка» деп атайдыла. Улбаш улуну башчылыгъы бла коллективни жангы жашауу башланады. Ары дери миллет тепсеулени сахнада фольклор маталлы сала эдиле, аланы профессионал хореографиягъа жууукъ этмей. Мутайны жангычылыгъы ол эди -тепсеулеге жангы къан къошуп, аланы бийик искусствогъа тенг этгени.

Къаллай бир тепсеу оюн къурагъанды Улбаш улу! Аланы бюгюн да хайырланадыла. Ол коллективни художестволу башчысы болгъан заманда низамны, ишге къатылыкъны, баргъан къыралларын, алада сейирлик тюбешиулени энди аппала, аммала болгъан солистле уллу хурмет бла эсгередиле.

Эсимдеди, «Балкарияны» 10-жыллыкъ юбилейин белгилегенде «Кабардинканы» художестволу башчысы, Улбаш улуну сохтасы Игорь Атабиев, къолунда къагъыты, къаламы бла олтуруп, бизни жашланы, къызланы тепсеулерини оюуларын жазып алгъаны. Балетмейстерни ызы, хаты Шимал

Кавказны тепсеу коллективлерини асламында кёрюнеди деген оюмну айтыучудула профессионалла. Аны ол сынауу ючюн чакъыргъан эдиле Улбаш улуну «Балкариягъа». Къудайланы Мухтар, кёп жылланы таулу, къарачайлы къартла бла тюбешип, буруннгу тепсеулени, музыканы, биринчи кийимлени жыйгъан эсе, артда ол тепсеулени, сахнагъа келишдирип, женгиллендирип кюрешген а Мутай эди. Ансамбльни биринчи тёлюсю, аны усталыгъындан, фахмусундан сора да, репетицияланы оюнча бардыра билгенин, ол бек кючлю педагог болуучу эди деп эсгериучюдюле.

Улбаш улуну чамгъа усталыгъы да энчи хапарды. Ол аны хайырындан репетициялада, ишни юсюнде кёп тюрлю болумладан чыгъа билгенди. Сёз ючюн, ансамбльге ишлерге жаш, къыз келип, аны хореографиягъа фахмусун кёрмесе, Мутай, аланы жанларын къыйнаргъа сюймей, кеси да эриши кёрюнмей:

- Анда сени терслигинг жокъду. Олду терс,- деп, бармагъы бла кёкню кёргюзтюучю эди. «Балкарияны» биринчи къауумунда тепсеп кетген Ахкёбекланы Аслан да былай айтады:

- Ингирде концерт боллукъ болса, репетицияны кезиуюнде бир «чий» жерле къалып, аланы тюзеталмасакъ, концертни аллында къайтарып этербиз деп ышаннганбыз. Мутай а келсе, ол кем жерлени юслеринден къатлап айтмай, жаш заманын эсгерип, бир кюлкюлю хапарла айтып, бизни халибизни иги этгенди. Концертде уа ол эртенликде бойсунургъа унамагъан затла сыйдам, ариу ётюучю эдиле.

Сёзсюз, бу шарт балетмейстерни психологча ачыкълайды, аны жаш тёлю бла ишлей билгенин кёргюзтеди. Сора ол, кесин бийикге салып, башхаланы оюмларын сан этмей къоюучуладан тюйюл эди. «Биз бир затны тюрлендирирге сюйсек не да жангы бир жукъ къошаргъа излесек, Мутай: «Кёргюзт!»- деп жол бергенди»,-деп къошады Аслан.

«Къарс ура эселе, тепсерге керекди»,- деген сабий жашны жашау къалай ёсдюргени, къыйын болумладан кесини энчи философиясы, сынауу бла къутула билгени кёрюнеди. Ишни юсю бла «Кабардинканы» ал жыллада солистлери бла тюбеширге тюшюучюдю. Ала, аны бир жууукъ адамларыча эсгерип: «Республиканы тепсерге Улбашланы Мутай юйретгенди»,- деселе, жюрегибизге сейир хошлукъ, ыразылыкъ келеди.

САРАККУЛАНЫ Асият.
Суратланы **ШАХМЫРЗАЛАНЫ Алексей** алгъанды.

Халкъыбызны айтхылыкъ уланлары

Ата журтну батыр лячини

Авиациягъа элтген жол

Батыр уланыбыз, айтхылыкъ лётчик Хайырланы Таусолтанны жашы Алийсолтанны къадары бек жарсыулу болгъанды. Аны махтаулу, шургулу да аскер жашауу бла сизни шагъырей этергеди муратыбыз.

Мындан къыркъ алты жыл алгъа дуниядан кетген адамны толу сыфатын къурап, хар затны да болгъаныча кёз аллыбызгъа келтирирге къыйынды. Заман саргъалтхан къагъытлада къалгъаннга, аны иги таныгъанла, ахлулары айтханнга кёре жазама таулу лётчикни юсюнден. Бек алгъа аны кичи къызы Мадинаны бла экиге айланнган эгечи Гыллыланы Римманы аны юсюнден айтылгъан эмда жазылгъан бу материалда кёп къыйынлары болгъанын белгилерге сюеме. Ала, жигит аскерчини жашау жолуну юсюнден айта, аны бла байламлы эндиге дери халкъгъа белгили бирбир шартла терс болгъанларын да кёргюзтгендиле. Сёз ючюн, жаш школда окъугъан жылларында окъуна авиацияда къуллукъ этиуню сайлагъан эди дегенле бардыла.

- Иш бираз башхаракъ болгъанды, - дейди Мадина. - Атабыз бек алгъа медицина училищеге кирирге сюйгенине анабыз шагъатды. Ала экиси да бир классда окъугъандыла. Атам, отуз сегизинчи жылда школну бошап, кеси сайлагъан окъуу юйде тохташады. Артда уа Нальчикни аэроклубуна жюрюген жашлагъа къошулады. Авиациягъа сюймеклиги хорлап, медицина училищени къоялды.

Отуз тогъузунчу жылда аэроклубну курсун бошагъандан сора Ростов областьны Батайск шахарында аскер пилотланы хазырлагъан школгъа барады. Тутхан ишин ахырына жетдиргинчи тынчаймаучу жаш къадалып окъуйду, самолётну жюрютюрге, кёкде учаргъа тохтаусуз юйренеди.

Хунерлик, чыдамлылыкъ, ётгюрлюк - аскер пилотха бек керекли бу затла сыналгъан кюнле билмей тургъанлай жетедиле. Германия къанлы урушну башлайды. Совинформбюрону билдириулери бири биринден жарсыулу эдиле. Алагъа тынгылай, фашистлеге чамланып, Хайыр улуну къаны къартыкъгъа сыйынмайды. Душман бомбала кюйдюргенле ючюн, уруш жашларындан айыргъан атала бла анала ючюн, тул къалгъан къатынла бла ёксюз сабийле ючюн, фашист танкла малтагъан сыйлы жерибиз ючюн ол дерт жетдирирге ашыгъады.

Биринчи сермеш

Хайыр улу къыркъ биринчи жылны сентябрь айында окъууун бошайды. Лётчик-истребитель юч айны тёртюнчю хауа-аскерни артха аялып тургъан отузунчу полкунда къуллукъ этеди. Ол кезиуледе Алийсолтан кёп кере тилегенди таматаларындан аны кёкде сермешге жиберирлерин. Ахырында жашны тилегин толтурадыла. Юг-Запад фронтну 185-чи полкуну экинчи эскадрильясына иедиле.

Алийсолтанны звеносу «мессершмидтлени» уллу къаууму бла тюбешеди. Фашистле, кёплюклерине базынып, къызыл жулдузлу истребительлени, жанжанларындан чабып, кюйдюрюрге кюрешедиле. Алай совет патриотла алагъа онг бермей, кёкде, лячинлеча, сермешедиле. Хайыр улу, жууукълашып келген фашист самолётну марап, пулемётну чыкъырдатады. Къара тютюню бара, душман машина, тёгерек бурулуп, энишге кетеди.

Алийсолтан кесини жыйынына радио бла былай айтады:

-Фрицни мени ызымдан тагъылыргъа къоймагъыз. Аллымда келгенле бла чырмаусуз сермеширча. Ол самолётну аэродромгъа кючден къондурады. Душман окъла аны халек этген эдиле. Полкну командири, алайгъа жетип, сейир этеди: «Аперим, лейтенант! Аллай бир атханларында да сау къутулгъанса! Сен, керти да, ёлмезге туугъанладанса»...

Жангы истребительни сынай

Къыркъ экинчи жылны сентябрь айы. Сталинград тийресинде къаты урушла барадыла. Хайыр улу да андады. Сейма шахарны къатында фашист лётчикле бла къазауат этген 182-чи авиация полк. Анда аны звеносу айырмалы болады.

Ол къыйын кезиуде Ата журт кесини лячинлерине "ЛА-5" деген жангы истребительни саугъа этеди. Аллай техника аны уста хайырлана билгенлени къолларында кесини кючюн, алгъыннгы самолётладан игилигин

кёргюзтюрге керек эди. Аскерчиле бу машинаны жюрютюрге кече-кюн демей юйренедиле. Эндиге дери кёкде бийлик этген гитлерчи аслагъа чабадыла. Бу ишге Алийсолтан да тири къатышады, биринчилени санында жангы аппаратны кёкде учурургъа терк юйренип, фашист къузгъунланы ызларындан болады.

Сынаулу авиатор жаш лётчиклени юйретиуге да къыйын салады. Ала бла бирге хауада уруш этерге кёп кере учады. Кёк бийиклигинде жигитлигин кёргюзтюп, аланы сермешлеге хазырлайды.

Бакуну бла Грозныйни нефтьлерине ычхыныр ючюн, гитлерчиле къалай кюрешгенлери белгилиди. Бизни аскерчилерибиз алагъа баргъан жолланы къаты сакълагъандыла. Алийсолтаннга Кавказны кёгюнде фашист самолётла бла сермеширге да тюшгенди. Аланы кёплерин агъызгъанды. Ата журтубузну душманладан жигитча къоруулагъанды. Юч кере жаралы болгъанды. Немисли лётчикле аны самолётун эки кере агъызгъандыла. Болсада таулу жаш туугъан журтну аскер сатырларына сау къайтханды.

Жарсыулу тюбешиу

Алийсолтанны жангыдан урушха элтип баргъан поезд бир белгисиз станцияда тохтайды. Ол алайда иги кесек мычыйды. Кесини нёгерлерине жетерге ашыкъгъан лётчик бу туруууну жаратмайды. Вагондан тюшюп, поездни паровозу таба атлайды. Ол сагъатда ол аланы поездлери барлыкъ жанындан Астрахань табадан келе тургъан, жюк ташыучу вагонла тизилген узун эшелонну кёреди. Аны тартып келген паровоз тохтап-тохтап, бир ненча кере «ёкюреди», сора, «ынычхайынычхай», жолгъа атланып тургъан аскер поездге къаршыда тохтайды. Солдатла вагонланы эшиклерин ачадыла. Таулу къарт кишиле, сарнагъан тиширыула, къычырыкъ этип жилягъан сабийле аладан тюшерге кюрешедиле. Алай къалауурла алагъа жол бермейдиле. Тёгерек гузабадан, дауурдан толады.

Аскерчи жаш, жууугъуракъ барып, адамла не айтханларына тынгылайды. Вагондагъыла аны ана тилинде сёлешгенлерин эшитгенде уа, жюреги чанчып, санлары къалтырайдыла. Не этерге билмей, эс жыйып, ол таулу халкъына не болгъанын билгинчи, ким эсе да аны атын айтып къычырады:

- Алийсолтан!.. Алийсолтан!.. Атанг мындады... Алийсолтан!..

Лётчик, ауаз чыкъгъан жанына къарап, эллилерин таныйды да, ары атылады. Алай аны вагоннга кирирге къоймадыла. Эшикни сакълагъан сержант былай айтады:

- Жолдаш лейтенант, сизни вагоннга жибераллыкъ тюйюлме. Мындагъыланы хар бири ючюн да менме жууаплы...

Ол такъыйкъада Алийсолтанны атасын эшик аллына келтиредиле. Эллилерине, халкъына жетген бу артыкълыкъгъа аскерчи жашны жюреги кюеди. Ол, атасына къарап, былай сорады:

-Сизге не болгъанды?! Къайры элтедиле?!

- Не болгъанын, къайры элтгенлерин да билмейбиз, жашым. Жукъ билдирмейдиле...

Къысха тюбешиу алай бошалады. Алийсолтан да кетип баргъан поездине кючден тагъылады. Лётчик жашны атасы Таусолтан кесини халал къол къыйыны бла жашагъанды. Граждан урушну кезиуюнде, къолуна сауут алып, жангы жашау ючюн кюрешгенди. Акъ- Сууда колхоз къураргъа кесини къыйынын къошханды.

Айхай да, атасыны аллай аламат ышанлары Алийсолтаннга да кёчгендиле. Андан жазгъан болур эдиле 185-чи авиация полкну командири майор Горев бла аскер бёлюмню комиссары Калинский махтаулу жашыбызны юсюнден былай: «Къолунда къуллукъ этгенледен низамлылыкъ излейди. Учаргъа сюеди. Бек уста лётчикди. Хауада болумну иги ангылайды, тёгерекде хар затха кёзю иги илинеди. Кьоркъмай, абызырамай, тири сермешеди. Самолётну мотору къалай ишлегенин, аны хар несин да тап сезеди. Машинаны байтамал жюрютеди. Звенону командири болургъа тийишлиди»...

«Къуллукъгъа салмазгъа, чынын кётюрмезге»

Къыркъ бешинчи жылны январь айыны кюнлерини биринде Алийсолтанны 156-чы авиация истребитель полкну штабына чакъырадыла. Анда бёлюмню командири, Совет Союзну Жигити К. Долгушин кеси жангыз олтура эди. Хар заманда да анга жарыкъ тюбеучю подполковник бюгюн нек эсе да сагъышлы къарайды. Ол кавказлы лётчикни бек къыйын борчну толтурургъа керек кезиуде чакъырыучу эди. Бюгюн а аны озгъан кюнлеринден башлайды сёзюн:

-Сен, асланча, сермешгенинги билебиз. Сеничаладыла, полкубузну атын айтдыргъанла, аны тутуругъу, - дейди подполковник, бирде Алийсолтанны ёшюнюнде жылтырагъан Ата журт урушну биринчи даражалы орденине, майдалларына, бирде уа аллында къагъытха къарай. Кёкге 208 кере кётюрюлгенсе, хауада 51 кере уруш этгенсе. Сен нёгерлеринг бла бирге алты «Мессершмидт – 109» самолётну агъызгъанса. Дагъыда тёрт фашист истребительни Юг фронтда, Сталинград бла Север Кавказ фронтлада уа бирер душман машинаны кюйдюргенсе. Командование санга бек ыразыды. Алай мен, башындан келген буйрукъгъа бойсунмай, сени аскерде къояллыкъ тюйюлме. Самолётну тенглеринге берип, тылгъа кетерге керексе, жолдаш лейтенант...

Ёхтемлиги таулагъа тенг Хайыр улу жашауну бу бушуулу такъыйкъасында, башын энишге этип, авиацияда къалдырыгъыз деп тилеялмады. Аны кёзюне да къарамай: «Сау къалыгъыз»,- деп, чыгъып кетди.

Подполковник ишни болушун толу ангылатмагъанлыкъгъа, Алийсолтан анга самолётну ол кёчюрюлген халкъны жашы болгъаны ючюн ышанмагъанларын, аскерден да аны ючюн кетергенлерин биле эди. Артдаракъда баям болгъаныча, партияны да, къыралны да, саутланнган кючлени да оноуларын кеси этген бачама аскер бёлюмлеге ийген буйругъунда былай жазгъан эди: «Жерлеринден кёчюрюлген халкъланы адамларын аскерден тылгъа жиберирге. Аллайланы оноучу къуллукълагъа салмазгъа, чынларын кётюрмезге»...

Ахыры 4-чю бетдеди.

ЖАНГЫ КИТАП

Бу дуниядан дерсле ала...

Алгъаракълада Османланы Хажи-Дауутну «Жюрек жырым Къарачайым-Малкъарым» деген китабы чыкъгъанды. Мында аны халкъына, элине, заманны солууна аталгъан назмулары, поэмалары бардыла. Ала Огъары Малкъарны XX ёмюрюню биринчи жарымында жашаууун, халын кёз тууранга келтиргенчадыла.

Османланы Баймырзаны жашы Хажи-Дауут 1918 жылда Мухолда туугъанды. Анда школну таууcханлай, Нальчикде устазла хазырлагъан педтехникумгъа киреди. Аны 1936 жылда къызыл дипломгъа бошайды. Бир жыл тарыхдан бла географиядан дерсле берип турады. Ызы бла Орджоникидзеде устазла хазырлагъан бийик окъуу юйде кюрешеди. Ол, билим бергенден сора да, сохталарын адамлыкъ шартлагъа, жашауда тюз жолну сайларгъа да юйретгенди.

Осман улу ишине алай берилгени эсленмей къалмайды. Аны, Къабарты-Малкъардан делегат этип, СССР-ни айырма устазларыны Москвада бардырылгъан биринчи жыйылыуларына жибередиле. Съездде анга устазланы, келген къонакъланы да алгъышларгъа сёз бергендиле. Кремльде Надежда Крупская бла бирге тюшген сураты «Учительская газетаны» биринчи бетинде басмаланнганды. Аны «За трудовую доблесть» майдал бла саугъалагъандыла.

Урушха дери жыллада Черек районну пропаганда бла агитация бёлюмюне таматалыкъ этеди. 1944 жыл а миллети бла бирге Орта

Азиягъа ашырылады. Андан къайтхандан сора Къарачай-Черкесде Таллыкъ элини школунда ишлейди. Бираздан Ставропольну устазла хазырлагъан институтун къызыл дипломгъа бошайды. 1961 жылдан 1984 жылгъа дери орта школгъа таматалыкъ этгенди. Ол жыллада 400 окъуучу сыйыннган школ да ишлетеди.

Ол борчун махтау бла толтуруп, атын саулай республикагъа айтдырып тургъанды. Къарачай-Черкес область советине 10 кере депутатха айырылгъанды, кёп сыйлы саугъала бла саугъаланнганды. Осман улу юй бийчеси Зайнаф бла юч жаш бла тёрт къыз ёсдюргенди. Туудукълары да бардыла.

Хажи-Дауутну «Жюрек жырым Къарачайым-Малкъарым» деген жыйымдыгъы, сёзсюз, тау миллетни культурасын байыкъландырыуда уллу къошумчулукъ болгъанды. Аны терен магъаналы, бай тилли назмулары алан журтубузну халкъ не ючюн багъалагъанын, узакъ Азияда анга къалай термилгенин, аны ташы, топурагъы, сууу ючюн жанын къурман этерге хазыр болгъанын ангылатадыла. Осман улуну чыгъармалары: «Да, мен а бу аламат ариу журтуму жер башында жаннетни кереклисича багъалай а билемеми? Халкъыма тийишлисича къуллукъ эталамамы?»,- деп сагъыш этдиредиле.

Китапны ал сёзюн жазгъан Россейни жазыучуларыны, журналистлерини да союзларыны члени Салпагъарланы Абдулкеримни къызы Кулина айтханлай: «Бу дуния сынауланы, дерслени, чыныгъыуланы дуниясы болгъаны эртте ачыкъланнганды. Хажи-Дауутну бизни аламатлыкъ табийгъатыбызгъа аталгъан жашау дерслери, назмулары хар окъуучугъа унуталмазлыкъ, багъалы дерследиле».

Энди уа газет окъуучуну Османланы Хажи-Дауутну бизни аламатлыкъ табийгъатыбызгъа аталгъан бир къауум назму тизгинлери бла шагъырей этерге сюебиз:

МАЛКЪАР ЧЕРЕК

Дых суу бла Къара суу
башынг болуп,
Дых тау бла Штулу тау бузлу солуп,
Тауусулмазлыкъ гёзенлеринг болуп,
Сен къурагъан ёзеннге да насып
къонуп.

Малкъар ауузу, сен къурагъан
ёзенинг-
Жерни юсюнде излеп тапмаз
гёзенинг,
Ёзенингде да онтогъуз эл орналып,
Тар болса да, жашайдыла
кёл салып.

Жан-жанынгы буз таулары
къуршалап,
Жер юсюне да болмагъанча
нюр салып,
Минг-минг жылланы кюрешдинг
арып-талып,
Къысыр тауланы кесдинг да жол
салып.

Кече-кюн да тохтаусуз жол
ачханса,
Минг сегиз жюз метр
бийикликден саркъа,
Къыбыладан Шималгъа чачып
жол ачханса,
Кенг тюзлерине тютюн эте
саркъгъанса.

КЪАЧ

Желлери бла къач келди,
Чыбыкъланы улута,
Жайны тахтадан ата,
Чапыракъланы къурута.

Жай кийими тозурай,
Чегет саз бет алады,
Хыны жел да сызгъыра,
Къышны эсге салады.

Атлайла къач кюнлери,
Къолан эте жер бетни,
Сюйгенлеге жыйдыра
Жерге акъгъан кёгетни.

Чегетледе терекле
Жашил кийим тешелле,
Тукъум-тукъум бет ташлай,
Къолан бетге кёчелле.

Окъуу юйледе

«Декабрь ингирле» къайтарыладыла

СКГИИ-ни структурасына кирген культура бла искусстволаны колледжинде бир къауум жылны «Декабрь ингирле» деген ат бла классика, халкъ музыканы да ингирлери болуп тургъандыла. Къараучула, студентле да алагъа сюйюп тынгылагъандыла. Арт жыллада уа, аланы тохтатып, къараучуну концертлеге чакъыргъан тёрени къоюп тура эдиле.

Бизге колледжни завучу Ляна Гегиева билдиргеннге кёре, жууукъ заманда мында бир къауум музыка ингир къураллыкъды. Аланы КъМР-ни филармониясыны симфониялы оркестрини концерти бла ачар муратлы эдиле. Коллективни аллай амалы болмагъаны себепли асламында студентле кёргюзтюрюкдюле кеслерини фахмуларын.

Алайды да, 19-чу декабрьде инструментли музыканы концерти боллукъду. Анда окъуу юйню студентлери бла устазлары усталыкъларын баям этерикдиле. Колледжде согъаргъа юйретген музыка инструментлени барын да кёргюзтюрге, дейдиле.

Хорланы концертлерине да сейир уллу болуучуду. СКГИИ-ни Мадина Мидова, колледжни уа Геннадий Гридасов башчылыкъ этген коллективлери къуру республикада угъай, андан тышында да белгилидиле. 21- синде ала кеслерини репертуарлары бла танышдырлыкъдыла. Ингирде тыш къыраллы, россейли композиторланы чыгъармаларын да эшитдирликдиле.

Хар семестрни ахырында вокал бёлюмню окъуучулары да неге юйреннгенлерин кёргюзтедиле. Бу жол да классланы таматалары кеслерини сохталары бла 22-чи декабрьде экзамен халда концерт берликдиле. Ала ары музыканы сюйгенлени барын да чакъырадыла.

Жангы жылны да студентле жарыкъ белгилерге умут этедиле. Ала устазларыны, биргелерине окъугъанланы сабийлерине да жомакъ сала турадыла. Аны айны ахырында ойнар муратлыдыла.

Бизни корр.

СПОРТ УСТАЛАРЫБЫЗ

«Хорлам - ол тохтамай къыйын салыуну излеген жараулалдыла»

Жаболаны Музафарны къызы Марина таэквондо ИТФ-дан Россейни спортуну устасыды. 1997, 1998 эм 2003 жыллада Шимал Кавказны биринчиликлеринде уллу жетишимлеге жетгенди. Андан сора, Шотландияда жаш тёлюню арасында бардырылгъан европалы эришиуледе хорлагъанды, Россейни бир ненча чемпионатларында алчы болгъанды. Экинчи данлы къара бел бауу барды. Бусагъатда ол КъМР-ни Билим бериу эм илму министерствосуну специализацияланнган республикалы сабий эм жаш тёлю спорт арасында тренерди.

Марина иги кесек замандан бери да спорт эришиулеге къатышмай тургъанды. Бу кюнледе уа Россейни Екатериноградда бардырылгъан чемпионатында, 68 килограмм ауурлукъда эрише, биринчи жерге тийишли болуп къайтханды. Аны бла байламлы, къызгъа тюбеп, аны бла ушакъ этгенбиз.

-Иги кесекден бери да уллу спортну къоюп, сабийлеге тренерлик этесе, бу эришиулеге уа къалай тюшдюнг?

-Тюзюн айтсам, кесими да эсимде болмай тургъанлай. Эки айны ичинде жарауларымы тохтаусуз бардырып тургъанма. Чемпионатда уа биринчи жерге чыкъдым.

-Спортну бу тюрлюсю бла ненча жылынгда кюрешип башлагъанса? Энчи аны нек сайлагъанса?

-Он жылымда жараулагъа жюрюп башлагъан эдим. Тренерим бизни юйюрюбюзню шуёху эди. Мени сиркиулюгюмю эслеп, къылыгъымы «тап жолгъа» бурур акъыл этеди. Биринчи юч жылда жараулагъа бош алай жюрюп тургъанма, кюнюмю оздура.

Алай онюч жылымда Шимал Кавказны биринчилигинде хорламай къоймам деп къаст этеме да, къаты кюрешеме. Муратынг бар эсе, кесинге бир борч салгъан эсенг, анга итинирге керекди. Тренерим Юрий Кан да мени хар жаны бла кёллендиргенди.Ол манга энтта да тренерлик этип келеди, мен анга бек ыразыма.

Муратыма жетгенимден сора хорламны «татыуун» ангылайма, алгъа итинип башлайма.Ма ол заманда салгъан эдим кесиме борч Россейде, Европада, дунияда да биринчи болургъа. Алай бла эришиулеге тири къатышып тебирейме. Ол заманда таэквондо республикада къарыусуз эди. Болгъан версияладан жаланда ИТФ бар эди. Каратист къызла аз болгъанлары бла байламлы, асламында жашла бла эриширге тюше эди.

Таэквондо - ол школду, бек алгъа тёзюмлюлюкню, оюмлулукъну эм кесин жюрюте билиуню излеген школ. Спортну бу тюрлюсю бла кюрешген адам бютюн чыдамлы, тизгинли болады. Нек? Ол ышанла хорламгъа жетерге болушадыла.

-Таэквондо бла кюрешип башлагъанынгда, къызла аз эдиле, дединг.Бусагъатда уа кёпмюдюле?

-Шёндю иги кесек бардыла, биринчи заманлада уа, мен бла Тёппеланы Маринадан сора, каратист къыз жокъ эди. Айта кетерге сюеме, Марина бусагъатда Москвада тренер болуп ишлейди. Ол спортну халкъла аралы класслы устасыды. Кёпле ол заманлада бизге айып да эте эдиле. Бу спорт тиширыуну чархын бузады, дей эдиле. Мени тренерим а аллай кезиуледе былай айта эди: «Къызгъа табийгъат берген субайлыкъны бир зат да, ол санда таэквондо да, бузаллыкъ тюйюлдю».

-Спортха берилгенинг окъуунга чырмаулукъ этмейми эди?

-Школну мен алтын майдалгъа бошагъанма, университетни да алай. Аллынга борч салгъан эсенг, къыйналама, ауурду деп тарыкъмай, аланы хорлай билирге керексе. Хорлам – ол тохтамай къыйын салыуну излеген жараулалдыла, спортсменни, аны юйретген тренерни да аяусуз ишлеулериди. Сохтаны бла аны юйретгенни араларында бир бирни ангылаулукъну магъанасы да бек уллуду.

-Спортсмен болуу эм тренерлик этиу - ала башха-башха ишледиле. Ахшы спортсмен иги тренер болалмагъан кезиуле да бардыла. Сени уа тренерлик ишде къаллай жетишимлеринг бардыла?

-Мен 2001 жылдан бери Акъ-Суу элде жашчыкъланы бла къызчыкъланы юйретеме. Ишни башлагъан къыйын эди. Кесим да жарауларымы бардырып, сабийлени да юйретирге тюшгенди. Насыпха, ахшы кёрюмдюле кеслерин кёп сакълатмадыла. 2003 жылда Кетенчиланы Зарема жаш тёлюню арасында Россейни биринчилигинде ючюнчю жерге тийишли болады.

Ол жыл дагъыда мен юйретген Чабдарланы Марина Россейни биринчилигинде хорлап, спортну устасына кандидатны мардасын толтургъанды. Мени сохталарым энтта да андан да ахшы жетишимле болдурурла деп ышанама.

-Марина, къайсы къыраллагъа баргъанса, алада сени эсингде къалырча не зат кёргенсе?

-Жууукъ тыш къыралланы санамай, Италияда, Шотландияда, Австрияда, Англияда, Словакияда да болгъанма. Сёзсюз, ала бары да сейирлик эдиле. Тюрлю-тюрлю къыралланы кёрген, адамла бла танышхан - ол бек аламатды. Алай болсада, къонакъдан эсе, юйде ахшыды дегенлей, кесибизде - туугъан элим Акъ-Сууда - игиди манга къайдан да. Австрияны Альпы таулары бизни Элбрусубуздан ариу тюйюлдюле (кертиди, сервисни юсюнден айтмай къойсакъ).

-Бош заманынгда уа не зат бла кюреширге сюесе?

-Бош заманым хазна жокъду. Эрттен-ингир жараула, андан къалса уа, юй жумушла. Аз да бош заман чыкъгъанлай а,тенг къызларым бла тюбешеме, иги музыкагъа тынгылайма. Машинада баргъанымда уа, суратлау литературадан чыгъармалагъа тынгыларгъа бек сюеме. Аланы мен дискледе сатып алама. Ол бек тап онгду, олтуруп, китап окъур заманынг болмаса. Андан сора да, жамаут ишге да къатышама. Къысхасы, менича жыл санлы башха къызладан, жашладан башхалыгъым артыкъ уллу тюйюлдю.

-Жамаут ишинг а неди?

-«Айныу» деген жандауурлукъ фондда ишлейме. Программаны координаторума. Фондну иши - къыйын жашау болумлагъа тюшген тиширыулагъа эмда жаш адамлагъа эс тапдырыуду. Алагъа юридический жанындан болушлукъ этебиз. Конфликторийледен, толерантностьдан тренингле бардырабыз. Республиканы школларында, энчи эм бийик окъуу юйлеринде болуп, лекцияла окъуйбуз. Алгъаракълада уа «16 дней без насилия» деген акцияны бардыргъанбыз. Акциягъа устазла, школланы абадан классларыны окъуучулары да тири къатышхандыла.

-Машинаны сен эртте жюрютюп башлагъанса деп эшитгенме.

-Руль артына олтуруп, машинаны жеринден биринчи кере тепдиргенимде, манга жаланда он жыл бола эди. Атам юйретгенди. Артда автомобиль алып бергендиле. Жыйырма жылдан артыкъ заманны сюреме машинаны, насыпха, алыкъа авария этмегенме.

-Мындан ары уа неди муратынг? Эришиулеге къатышыргъа айтамыса?

-Муратларым кёпдюле, алгъадан айтып, махтаныргъа сюймейме. Болсада кесими тренеримча бийик класслы болургъа итиннгеними жашырмайма. Аллах насып берип, алай болса, мен юйретген къызчыкъла бла жашчыкъла халкъла аралы даражалы эришиулеге барыр онг табарыкъдыла.

-Аспирантураны уа бошадынгмы, анда окъургъа сюйгенинги айтхан эдинг да бир жол тюбешгенибизде.

- Бошагъанма.

-Бу жолгъу хорламынгы уа кимге жоралагъанса?

-Спорт бла кюреширими, спортда жетишимле болдурурну кимден да бек атам сюе эди да, аны ыразы этгенме.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Сурат авторнуду.

Ата журтну батыр лячини

Ахыры. Аллы 3-чю бетдеди.

Болсада кёп аскер башчыла, туугъан журт ючюн жанларын аямай, уруш этген малкъарлы жашланы бир къауумларын, кёзлери къыйып, аскерден къыстаялмагъандыла. Аллайланы хайырындан Малкъарны кёп батыр уланы, уруш эте, Берлиннге дери жетгенди.

Ахлулары, туугъан халкъы киши жерине къысталгъанлары, анга азлыкъ этгенча, аскерден кетергенлерини ачыуу да къыйнай эди Алийсолтанны. Сюйген къыралы ючюн кёп кере жаннган отха кирген лячинни патриотланы тизгинлеринден айыргъандыла! Болсада барына да чыдагъанды кёк кенглигинде гитлерчи асла бла сермешледе чыныкъгъан, не къыйын болумдан да хорлам бла чыгъыучу таулу жаш.

Чабдарланы Ибрахим бла бирге

Алийсолтан Узбекистаннга барады. Андижан шахарда аны ишге аладыла. Эки жыл чакълы заманны ол военкоматда тамата инструктор болуп турады. Кюнлени биринде анга киеую Чабдарланы Ибрахим келеди. Ол аны нек жокълагъанын билгенде, Алийсолтанны кёзлери жарып, бетине нюр жайылады, сора секирип ёрге туруп, былай айтады:

- Ибрахим, сени хапарынга кёре, биз энди Новосибирскеге барып, анда истребительлени учуруп кёрлюкбюз! Къаллай къууанч хапар келтирдинг сен!

Чабдар улу, Алийсолтанны, аны эгечи Фаризатны да биргесине алып, Новосибирскеге тебирейди. Жол узуну ол алагъа сейирлик хапарла айтады. Заводха аны къалай алгъанларына сейир этип тынгылайды жаш.

- Мени да, сенича, авиациядан кетергенлеринде,- дейди анга Чабдар улу,- уллу законсузлукъну тузагъына тюшдюм. Алай, умут юзюп, къол жууп къоймадым. Москвагъа бардым. Таныгъан адамым болмай, ахчам да таусулуп, кече сайын вокзаллада теке къалкъыу эте, кюндюз а, тюрлю-тюрлю организациялагъа жюрюп, кесиме этилген терсликни ангылатыргъа, тюзлюкню тохташдырыргъа кюрешеме.

Кёп айдан сора, мени насыбыма, белгили совет асланы - къарындашла Кокинакилени табама. Ала манга болушур адамгъа элтедиле. Ишим, усталыгъым бла шагъырей болуп, къолума да пашот урулгъан бир къагъытны тутдуруп, ол мени Новосибирск шахаргъа ашырады. Аны авиация заводну директоруна береме. Уллу жашырынлыкъда жазылгъан къагъытны ол манга эшитдирип окъуйду: «Инструктор болуп ишлерге, учаргъа уа эркинлиги жокъду»...

Алай авиация заводну директору ол затха башхача къарайды, Чабдарланы Ибрахимни жангы реактив самолётланы сынагъанланы тизгинлерине къошады. Анда аякъ тирегенден сора келтирген эди ол къайынын, къайын къызын да ары. Болсада Алийсолтанны насыбы тутмады. Не медет, бир къауум замандан сора аны заводда къоймайдыла. Ибрахим а, пенсиягъа кетгинчи, тауушдан терк баргъан истребительледе учуп, аланы сынап тургъанды. Ол «СССР-ни сыйлы лётчик-испытатели» деген махтаулу атха тийишли болгъанды.

Жигитни аты унутулмайды

Бийик кёгю сыйырылгъан Алийсолтан а ахлуларын Къыргъызстанда табады. Ош областьны Къара -Суу районунда ол тюрлю-тюрлю жерледе ишлейди. Анда аны кёлюн жапсаргъан, сагъышларын селейтген, жашаудан юлюшлю этген огъурлу иш боладыды. Кеси бла бир классда окъугъан сюйген къызы Бачиланы Куля Фрунзе областьны Кант районуну Дмитриевка элинде жашагъанын эшитеди ол. Алай комендантны эсебинде тургъан лейтенант ары барыр амал тапмайды. Онг тапса да, къыз не дерин да билмей, аллай узакъ жолгъа келечиле ийген тынч тюйюл эди.

Сора мадар табады. Кулягъа Къара-Сууда жашагъан тамата эгечи Булюханы атындан телеграмма жибереди: «Мычымай бери жет. Эгечинг Булюха». Куля ары келеди да, сабийликден бир бирлерин сюйгенле бир юйюрлю боладыла. Юч сабий ёсдюргендиле ала. Тамата къызлары Тамара Москвада Луначарский атлы театр училищени бошагъанды. Къалабекланы Мурат бла къадарын бир этгенди. Аланы Лейла атлы къызлары да барды. Алийсолтанны экинчи къызы Мадина да иш усталыкъ алгъанды. Алгъынннгы лётчикни юй бийчеси Куля, жашы Эдуард, жарсыугъа, замансыз дуниядан кетгендиле.

Акъ-Суу элде 1921 жылда 31-чи декабрьде туугъан тауушлукъ уланы, Ата журтубузну кёгюн душманладан къоруулай, ол кесини саулугъун сакълаялмагъанды. Урушда тюшген жаралары аны жашауун къысхартхандыла. Ол 1965 жылда 7-чи сентябрьде дуниядан кетгенди. Анга жаланда къыркъ беш жыл бола эди. Аны атын, этген ишлерин, жигитлигин ёхтемлик бла эсгередиле сабийлери, туудукълары, эллилери да.

ЗАНКИШИЛАНЫ Хусейин.

Жетишим

Казбекни къошумчулугъу

Москвада дзюдодан юниорланы араларында РФ-ни Къоруулау министерствосуну кубогу ючюн биринчи ачыкъ турнир бардырылгъанды. Анда къыралны Сауутланнган кючлерини жыйымдыкъ командасы онглу болгъанды. Аскерчилеге хорлам очколаны Занкишиланы Казбек (90 кг.), Хасан Халмурзаев (81 кг.) бла Дмитрий Зуев (73 кг.) келтиргендиле.

Эришиулеге битеу да оналты команда къатышханды. Финалгъа Армениядан атлетле да чыкъгъан эдиле. Ала Россейни МЧС-ини эм Ич ишлерини министерствосуну, Украинаны командаларын да хорлагъандыла. Болсада Сауутланнган кючлени командасына къытдырып, экинчи жер алгъандыла. Ич ишлени министерствосуну командасы уа ючюнчю болгъанды.

Занкишиланы Казбек Тюменьни Нефтегаз университетини студентиди. Ол Черек районну сабий-жаш тёлю спорт школунда окъугъанды. Жашны чинг алгъа атасы Къубадий юйретип тургъанды.

Казбек спортну устасыды, Россейни Тюменьде болгъан биринчилигинде хорлагъанды, Европаны Кубогуну доммакъ призёруду, абаданланы араларында къыралны чемпионатында ючюнчю жер алгъанды, юниорланы араларында дунияны биринчилигинден а жетишим бла къайтханды. Бусагъатда къыралны жыйымдыкъ командасына киреди.

БЁЗЮЛАНЫ Залина.
Черек районну жер-жерли администрациясыны пресс-службасы.

Турнир

Тренерни хурметине жоралап

Эркин тутушуудан Псыгансуда СССР-ни спортдан устасы, тренер Анатолий Гедуевни хурметине жораланнган жаш тёлю турнир ётгенди. «Спорт - наркотиклеге къажау» деген ат бла бардырылгъан эришиуге Къабарты-Малкъардан бла Ингушну Малгобек шахарындан 300-ден артыкъ спортчу къатышхандыла.

Турнирни къууанчлы ачылыууна Урван районну администрациясыны таматасы Антемиркан Каноков да къатышханды. Анатолий Гедуевни эсгере, ол чынтты тренер болгъанын, ишине толусунлай берилип урунннганын чертгенди.

Эришиуле эки кюнню ичинде 12 ауурлукъда бардырылгъандыла. Алада кеси ауурлукъларында биринчиле Темиржанланы Азамат, Алим Березгов, Элдар Кхатанов, Магомед Евлоев, Ислам Бабатов, Анзор Закуев, Мухаммед Оришев, Мурат Тезадов, Ислам Бжеников, Адим бла Ислам Нальгиевле эм Ахмед Семенов болгъандыла.

Россейни ФСКН-ни КъМР-де управлениясыны энчи сагъасына уа Ратмир Шогиров тийишли болгъанды.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Халкъ къалайгъа ауса, алайгъа ау

ХАПАР

Бурун заманда Кавказ тауланы теренинде кюйсюз, малкёз бий жашап болгъанды. Ол кесини жутлугъу бла халкъны бек къыйнагъанды. Аны ючюн эди анга къан ичген губу дегенлери да.

Бир жол ол, адамланы жыйып, былай айтханды:

- Тамбла тёгерекде-башда болгъанла атланыгъыз да, Къарангы Талагъа барып, агъач къырыгъыз. Мал кёп болгъанды, къышлыкъла, жайлыкъла жетишмейдиле. Бичен этер, мал кютер жерле керекдиле.

Эсигизде болсун, элде жангыз бир адам къалмай ишге чыкъсын. Ашыгъыз агъачда жемишле, жатхан жеригиз терек тюпледе мулжарла боллукъларын унутмагъыз. Башха аш-суу излемегиз. Хакъыгъыз а кесген тереклеригизни бутакълары боллукъдула. Тазаланнган агъачны, томуроула этип базаргъа элтирсиз, багъаларын чыгъарып сатарсыз.

Бийни сёзюн толтурмазгъа ким базыныракъ эди. Ол айтханыча, къарт, жаш да сау жайны ичинде агъач къырды, сатып, аны хазнасына ахча жаудурду, жайлыкъла, къышлыкъла кенгердиле, сюргю жерле кёбейдиле.

Быллай ауур ишле адамланы борбайларын къыя эдиле. Ачлыгъ а бютюнда онгларын алгъанды. Ала терек къабукъла къайнатып ичгендиле, тапхан жемишлерин ашагъандыла. Тёгерекде уа тюрлю-тюрлю кёгет кёп.

Кюнлени биринде агъачны бек къалын жеринде адамла къозлагъа ушагъан бир сейирлик кёгетле табадыла. Ачдан къыйналып тургъанла анга чабадыла, бир бирге ал бермей, ашап тоядыла. Тойгъан иги эди, алай, къужур жемишлени ашап, «зауукълукъ» табыуну палахы артда чыгъады.

Битеу халкъ экинчи кюн акъылдан шашады. Хар ким не сюйсе аны этген болмаса, киши айтханнга къулакъ салмайды. Энди балтачыла, ёртенчиле, тюкгючлени орунларына томуроуланы кюйдюрюп, терек бутакъланы базаргъа ташыйдыла. Бегеуюлле не бек чамланып кюрешселе да, киши аланы сёзлерин эшитмейди, айтханларын да этмейди. Къамичи ойнатып, таякъ бла тюйюп да кёредиле. Андан да хайыр чыкъмады.

Ишни болушун эшитип, бийни ёзюрю Къарангы Талагъа кетди. Алгъын аны ауузундан сёз чыкъгъынчы жумушха чабыучу халкъ бийни келечисин таныгъан окъуна этмеди.

Бушуулу хапарны айтып барсам, бий ачыуун менден алыр деп ол къоркъду. Къоркъса да не этерик эди, къайтып келип, ишни болушун анга айтды. Мени, сени да ханны буйругъун толтурмай къояргъа халкъны да къолундан къалай келир, начас, деп ол ёзюрню аркъасындан къайишлик алдыртды. Ол да жюрегин басмады тажал кишини. Жан-жанын талай, ачыуун кимден алыргъа билмей, бий кёп атлы нёгери бла жолгъа атланды, салып Къарангы Талагъа келди. Жюйюсханны къатына жанлагъан, сёзюне тынгылагъан да болмады. Бий, кесген агъачларын бирге жыйып, уллу от этип, аны тёгерегинде ойнап, кюле тургъан адамланы къатларына келип: «Мен сизни бийигизме – Къаплан улу Жаубермез», - деп къычырып сёлешди. Сора былай къошду:

- Лахорну къоюп, мен айтырыкъ сёзлеге тынгылагъыз! Ол заманда адамла харх этип кюлдюле. Аны масхарап, былай дедиле:

- Сен бизни бийибиз къалай болурса, ташжюрек Жаубермез эртте ёлген эди да. Бизге жангы бий болургъа сюе эсенг, угъай демейбиз. Бизни бла тур, биз ашагъанны аша.

Ол сёзлени эшитгенде, эсирик бий бютюнда бек чамланды:

- Мен сизге тенг болгъандан эсе, ёлгеним игиди, - деп, артха бурулуп кетди...

«Ачыу келсе, акъыл къачар» дегендиле эрттегили таулула. Чамланнган бий ол сёзлени да эсине тюшюрдю. Сора былай сагъыш этди: «Халкъым болмаса, мен кимге бий боллукъма?». Алай айтып, Къарангы Талада къужур жемишледен кеси да ашады. Андан сора халкъны къылыгъына тюшюндю, сёзюне къулакъ салды, кесин анга ушатды. Тели-акъыллы эсе да, ол кюнден сора жамаут да, аны айтханын этип, алгъынча жашап башлады.

ТЕММОЛАНЫ Мухадин.

КъМР-ни ПРОКУРАТУРАСЫНДА

Сюдге дау къагъыт жибергенди

Черек районну прокуратурасы Ч. деген тиширыуну «Роспечать КБ» ОАО-ну оноучулары анга иш хакъ тёлемегенлерине тарыгъып 2011 жылда 3-чю ноябрьде жазгъан заявлениясын тинтгенди. Аны кезиуюнде ачыкъланнганына кёре, «Роспечать КБ» ОАО урунуу законодательствону излемлерин толтурмайды.

Эндиге дери да районну прокуратурасы 2011 жылда 12-чи августда «Роспечать КБ» ОАО-ну генеральный директоруну аты бла эсгериу къагъыт жибергенди. Анда уа Федеральный законнга этилген терслик кетерилирге керекплиси айтылгъанды. Болсада бюгюннге дери да гражданка Ч. иш хакъын алмагъанды.

РФ-ни Урунуу кодексини 236-чы статьясына тийишлиликде иш бериучю тохташдырылгъан кезиуде иш хакъ, отпускагъа чыгъа неда ишден кете туруп тёленирик ахчаны процентле бла берирге борчлуду. Гражданка Ч.-ны эркинлилигине сугъанакълыкъ этилгенин тюзетир ючюн, районну прокуратурасы анга иш хакъ тёлеуде борчха да ахча компенсацияны къошуп 174454 сом 82 капек тёлерин излеп, сюдге дау къагъыт жибергенди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутатлары эмда аны Аппаратында ишлегенле Парламентни делопроизводство бёлюмюню таматасы **КАЗДОХОВА Элизаветта Анатольевнагъа** аны эгечи **ШИБЗУХОВА Рита Анатольевна** ёлгени бла байламлы, бушуу этип, къайгъы сёз береди.

«Заман» газетни редакциясыны коллективи редакцияны ишчисине **ТОКЪЛУЛАНЫ Ахузатха** атасы **СОЗАЙЛАНЫ Ако** ауушханы бла байламлы, уллу бушуу этип, къайгъы сёз береди.

Урушну, урунууну (пенсиячыланы) Сауутланнган кючлени эм право низамны сакълаучу органланы Нальчик шахар жамаут организациясы Уллу Ата журт урушну ветераны **СОЗАЙЛАНЫ Хусейни жашы Ако** ёлгенин, бушуу этип, билдиреди эм ёлгенни жууукъларына, ахлуларына къайгъы сёз береди.

«Созай» жамаут тукъум организация Уллу Ата журт урушну ветераны **СОЗАЙЛАНЫ Хусейни жашы Ако** ёлгенин билдиреди эм, бушуу этип, юйюрюне, ахлуларына къайгъы сёз береди.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары), КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан (баш редакторну орунбасары), АЛИКАЛАНЫ Владимир, БИТТИРЛАНЫ Аминат, ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - **42-63-01**. Баш редакторну орунбасарлары - **42-38-21**, **47-26-22**. Жууаплы секретарь - **42-66-85**.
Секретариат - **40-93-62**. Корректорла - **42-63-52**.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамаут-политика бёлюм - **42-67-68,42-24-02.**
Экономика бёлюм- **42-66-73.**
Культура бёлюм - **42-75-82, 42-68-72.**
Социальный политика бёлюм - **42-66-76, 47-27-59.**
Жангылыкъла эм спорт бёлюм - **47-26-39, 42-66-71.**
Письмола эм реклама бёлюм - **42-37-94.**
Тилманчла бёлюм- **47-31-28.**
Сурат алыучула- **42-75-82, 42-66-76.**
Бухгалтерия - **42-30-87.**
Операторла - **47-26-28, 42-39-65.**

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла. Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан **400** газет тизгинден (машинка бла жазылгъан **5-6** бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда **1994** жылда **14**-чю июньда регистрация этилгенди.

Регистрация номер **—Н—0066. Индекс - 51532**

Газетни басмагъа КъМР-ни Асламлы информация органла жаны бла къырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, **33**

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды. Телефонла: **42-06-51, 42-19-97**

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды. Телефон: **42-69-34**

Номерге графикге кёре **19.00** сагъатда къол салынады. **20.00** сагъатда къол салыннганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Таппасханланы Аминат- дежурный редактор; Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасары; Зезаланы Лида (**1-2-чи** бетле), Акушуланы Феруза (**3-4-чю** бетле) - корректорла.

Тиражы **3830** экз. Заказ № **4103**

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5
электронный почтасы: elbor_50@mail.ru